

Sisällysluettelo

ESIPUHE	4
ALKUSANAT E-KIRJA –VERSIOON	5
SISÄLLYSLUETTELO.....	6
1. JOHDANTO	8
2. LAADULLISEN TUTKIMUKSEN KÄSITTEITÄ.....	11
2.1 TUTKIMUKSEN TEKEMISEN TAUSTAFILOSOFIAT.....	12
2.2 LAADULLINEN TUTKIMUS VS. MÄÄRÄLLINEN TUTKIMUS	15
3. LAADULLISEN TUTKIMUKSEN TIEDONHANKINNAN STRATEGIOITA.....	18
3.1 TAPAUSTUTKIMUS	18
3.2 ETNOGRAFINEN TUTKIMUS	20
<i>Historiaa</i>	<i>21</i>
<i>Käsitteitä ja ominaisuuksia</i>	<i>21</i>
<i>Tutkimuksen kulku</i>	<i>22</i>
<i>Kritiikkiä.....</i>	<i>23</i>
3.3. FENOMENOGRAFIA	24
<i>Historiaa</i>	<i>24</i>
<i>Tutkimuksen kulku</i>	<i>24</i>
<i>Kritiikkiä.....</i>	<i>25</i>
3.4 GROUNDED THEORY.....	26
<i>Historiaa</i>	<i>26</i>
<i>Tutkimuksen kulku</i>	<i>27</i>
<i>Kritiikkiä.....</i>	<i>30</i>
3.5 TOIMINTATUTKIMUS.....	30
<i>Historiaa</i>	<i>31</i>
<i>Käyttö</i>	<i>31</i>
<i>Tutkimuksen kulku</i>	<i>33</i>
<i>Kritiikkiä.....</i>	<i>34</i>
3.6 DELFI-TEKNIikka.....	34
<i>Historia</i>	<i>34</i>
<i>Keskeiset käsitteet.....</i>	<i>35</i>
<i>Käyttö</i>	<i>36</i>
<i>Tutkimuksen kulku</i>	<i>37</i>
<i>Kritiikki.....</i>	<i>38</i>
4. AINEISTON HANKINNAN METODIT	40
4.1 HAASTATTELU.....	40
<i>Milloin haastattelu on sopiva tekniikka?</i>	<i>42</i>
<i>Miten haastatellaan?</i>	<i>43</i>
4.2. HAVAINNOINTI	45
<i>Miten havainnoidaan?</i>	<i>46</i>

4.3 KIRJALLISEEN MATERIAALIIN PEREHTYMINEN	48
4.4 LAADULLISEN TUTKIMUKSEN STRATEGIOIDEN JA METODIEN YHTEENSOVITTAMINEN	48
5. LAADULLISEN AINEISTON ANALYYSI JA TULKINTA	52
5.1 KENTTÄMUISTIINPANOJEN ANALYSOINTI GRÖNFORSIN MUKAAN.....	53
5.2 SISÄLLÖNANALYYSI SYRJÄLÄISEN MUKAAN	55
5.3 ESIMERKKI SISÄLLÖN ANALYYSISTA: SOSIAALI- JA TERVYSALAN TULEVAISUUDEN OSAAMISTARPEET.....	57
5.4 DISKURSSIANALYYSI JA NARRATOLOGIA.....	59
5.5 TIETOKONEAVUSTEINEN ANALYYSI.....	60
6. LAADULLISEN AINEISTON RAPORTOINTI.....	63
7. LAADULLISEN JA MÄÄRÄLLISEN TUTKIMUSOTTEEN YHDISTÄMINEN.....	65
8. LOPUKSI.....	68
LÄHTEET.....	69
ASIA- JA HENKILÖHAKEMISTO.....	74

- Anonymiteetin paradoksi
- Heikko yleistettävyyys

Fenomenografia= "ilmiöistä kirjoittaminen"

Käsitykset tutkimuskohteena

tarkasti tutkimuksen kulku, mutta toisaalta ei voi paljastaa henkilöllisyyksiä. Viidentenä ongelma-kohtana Syrjäläinen mainitsee tutki mustulosten heikon yleistettävyyden. Tämä on tietysti ongelmallista kaikkien kvalitatiivisten tutkimusten suhteen. Etnografisessa tutkimuksessa yleistettävyyden ongelma voidaan ratkaista ainakin osittain sillä, että sidotaan tutkimuksen tulokset osaksi laajempaa tutkimustietoutta perehtymällä aiempaan tutkimustietoon ja alan kirjallisuuteen. (Syrjäläinen 1991, 41-44).

3.3. Fenomenografia

Fenomenografia (*Phenomenographia*) sanana tarkoittaa ilmiön kuvaamista tai ilmiöstä kirjoittamista. Fenomenografiassa yleisesti tutkitaan sitä, miten maailma ilmenee ja rakentuu ihmisten tietoisuudessa (Ahonen 1994, 114). Erityisesti fenomenografia tutkii ihmisten käsityksiä asioista. Ihmisten käsitykset samastakin asiasta voivat olla hyvin erilaisia riippuen mm. iästä, koulutustaustasta, kokemuksista ja sukupuolesta. Käsitys on dynaaminen ilmiö: käsitykset saattavat muuttua. Fenomenografian kannalta katsoen on olemassa vain yksi maailma, josta eri ihmiset muodostavat erilaisia käsityksiä.

Historiaa

Fenomenografia strategiana sai alkunsa 1970-luvulla Göteborgin yliopistossa Ference Martonin tutkimuksista. Marton tutki opiskelijoiden erilaisia käsityksiä oppimisesta (pintaoppiminen vs. syväoppiminen). Oppimiskäsitysten lisäksi on tutkittu henkilöiden käsityksiä erilaisista asioista kuten planeettojen liikkeistä ja sodan synnystä.

Tutkimuksen kulku

Ahosen mukaan (1994, 115) fenomenografinen tutkimus etenee kuvassa 2. esitettyjen vaiheiden kautta.

1. Tutkija kiinnittää huomionsa asiaan tai käsitteeseen, josta näyttää esiintyvän hämmentävän erilaisia käsityksiä (esimerkiksi *syrjäytyminen* tai *hoitoon sitoutuminen*).

2. Tutkija perehtyy asiaan tai käsitteeseen teoreettisesti ja jäsentää alustavasti siihen liittyvät näkökohdat.

3. Tutkija haastattelee henkilöitä, jotka ilmaisevat erilaisia käsityksiään asiasta.

4. Tutkija luokittelee käsitykset niiden merkityksen perusteella. Eri-
laiset merkitykset pyritään selittämään kokoamalla niistä abstraktimpia merkitysluokkia.

Kuva 2. Fenomenografisen tutkimuksen kulku

Fenomenografista tutkimusotetta voitaisi asiakastyön tutkimuksessa soveltaa esimerkiksi silloin, kun on aihetta epäillä, että liian helposti oletetaan, että asiakkaat ymmärtävät, mitä ammattilainen sanoo. Ammatti-ihminen käyttää itselleen tuttuja käsitteitä, mutta ei ole itsestään selvää, että asiakas ymmärtää mitä hänelle sanotaan. Olisi kiintoisaa tietää, mitä liikkuu terveydenhuollon asiakkaan mielessä, kun hoitaja epähuomiossa puhuu ”fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista tarpeista” tai ”mukautumisesta” tai ”itsehoidosta”.

Kritiikkiä

Gröhn on kirjannut muutamia fenomenografista tutkimusta koskevia varovaisia kriittisiä lausuntoja, joita hän tosin nimitää ”kehittämismahdollisuuksiksi” (Gröhn 1993, 26-29). Ensinnäkin ei ole aivan selvää, että suljetussa tilanteessa (”puolilaboratoriossa”) syntyneet ajattelutoimintoja koskevat tulokset olisivat yleistettävissä käytännön ongelmanratkaisutilanteisiin. Toiseksi käsitykset ovat kontekstisidonnaisia, niinpä esimerkiksi oppilaitos- tai yliopistokontekstissa opetetut käsitteet eivät välttämättä suoraan käänny käytännön työn kontekstiin. Kolmanneksi tutkimuksissa ei välttämättä saavuteta sitä tosi-

Kritiikkiä:

- Tulosten yleistettävyys kyseenalainen
- Käsitykset riippuvat kontekstista

- Käsitykset muuttuvat
- On aidosti erilaisia käsityksiä asioista

GT=

Perusväittämät muotoillaan aineiston pohjalta

asiaa, että käsitykset muuttuvat. Toisin sanoen tutkimuksissa saadaan käsityksistä vain poikittaisleikkaus. Neljänneksi eri ihmisillä on aidosti erilaisia käsityksiä. Millä mitataan sitä, mikä käsityksistä on ”oikea” tai ”väärä” tai ”kehittynein”?

3.4 Grounded Theory

Grounded Theory eli aineistopohjainen teoria tarkoittaa sitä, että tutkimuksen perusväittämät muotoillaan tutkittavan aineiston pohjalta eikä ensisijaisesti aiemman tutkimuksen tai teorianmuodostuksen perusteella (Ahonen 1994, 123). On ilmeistä, että Grounded Theory on enemmänkin yleinen tapa ajatella ja käsitteellistää aineistoa (Strauss & Corbin 1994, 275) kuin oma erityinen strategia tai metodi. Strauss ja Corbin nimittävät Grounded Theory -menettelyä metodologiaksi, jonka käyttö vaihtelee tutkimuskohteen, tarkoituksen, tutkimusprosessin aikana ilmenneiden sattumien (*contingencies*) sekä mahdollisesti myös tutkijan temperamentin, lahjojen ja puutteellisuuksien mukaan (emt. 276). Tämä esitys pohjautuu Rostilan (1991) ja Straussin ja Corbinin (1994) esityksiin.

Historiaa

Grounded Theory -lähestymistapa esitettiin ensimmäisen kerran Glaserin ja Straussin teoksessa *Discovery of Grounded Theory: Strategies for qualitative research* (1967). Glaserin ja Straussin mukaan tämän kaltainen teoria voisi olla lähentämässä toisiinsa teoreettista ja empiiristä tutkimusta (emt., vii). Epäilemättä tämän kaltaiselle lähestymistavalle oli sosiaalinen tilaus, sillä kirjan julkaisemisen jälkeen tutkimustapa on ollut ahkerassa käytössä (ks. Strauss & Corbin 1994, 275, 283-284). Suomessa Grounded Theory -lähestymistapaa ovat käyttäneet mm. Leino-Kilpi (1990) hyvän hoidon tutkimuksessaan ja Rostila (1990) tunnetun tutkimuksessaan.

Itselläni on sellainen käsitys, että Grounded Theory on muodostunut eräänlaiseksi paradigmaksi tutkimuksen tekemiseen. Tutkimusta voidaan perinteisesti tehdä joko teoria- tai aineistopohjaisesti. Teoriapohjainen perinteinen tapa tehdä tutki-